

Datum publicatie: 02.05.2011

Studententutoraat in de lerarenopleiding

Hans Ihmsen, Plantijn Hogeschool, Departement TWO

**Publicatie in het kader van het Interregproject Goesting in Leren en Werken (GoLeWe)
Thema 2: Goesting in leren - Actie 2.5: studententutoraat/sociale integratie -
Indicatoren 2.5 c**

**Ontwikkeling en uitbouw van een studententutoraat binnen de lerarenopleiding met als
doel om eerstejaarsstudenten van de opleiding te ondersteunen bij hun
leervaardigheden en de derdejaarsstudenten als aspirant-leerkrachten te
professionaliseren in coachingsvaardigheden.**

Doelgroep: Eerstejaarsstudenten van de lerarenopleiding

Het GoLeWe-Project

‘Goesting in Leren en Werken’ is zowel de rode draad als de uitdaging van dit project. We willen bereiken dat jongeren hun kwaliteiten kunnen uitbouwen tot competenties die nodig zijn in de maatschappij en in het werkveld. En dat onze jong afgestudeerden werk vinden dat aansluit bij eigen mogelijkheden, motivatie en ambities en bij het vinden van een plaats in de maatschappij.

De projectacties zijn gegroepeerd in drie thema’s: een vlotte overgang naar het hoger onderwijs, leren in het hoger onderwijs en samenwerking met het werkveld. Concrete acties richten zich op het verbeteren van leercompetenties, op studiekeuzebegeleiding en op leertrajecten die afgestemd zijn op de mogelijkheden van studenten. Er gaat ook aandacht naar studententutoraat en naar competentie management. Acties die bijdragen tot een betere afstemming en samenwerking tussen onderwijs en arbeidsmarkt, zijn: werkplekleren en de uitvoering van werkveldopdrachten door studenten, co-creatie van onderwijs en facilitering van de combinatie werken en leren. Goesting in leren en werken gaan hand in hand. Want de nieuwe werknemer is een kenniswerker die zichzelf blijft ontplooien.

Abstract publicatie

In deze publicatie wordt de achtergrond geschetst van de ontwikkeling en de uitwerking van een studententutoraat in de lerarenopleiding van de Plantijn Hogeschool. In eerste instantie wordt het opleidingsonderdeel gekaderd waarin het studententutoraat is ingebed. Het studententutoraat focust zich in eerste instantie op het begeleiden van leerprocessen bij eerstejaars studenten van de opleiding maar door het tutoraat worden ook andere doelen gerealiseerd. De achterliggende coachingsvaardigheden die aangeleerd moeten worden aan tutors om op een efficiënte manier te kunnen begeleiden worden uitgelegd. Het hele opzet en de organisatie van het tutoraat wordt uitgelegd en tenslotte wordt de huidige stand van zaken wat betreft het tutoraat in de lerarenopleiding met al haar sterktes en valkuilen geëvalueerd.

Inhoud

1	Inleiding	4
2	Drie keuzetrajecten	4
3	Achtergrond van het tutoraat	5
4	Ontwikkelen van coachingsvaardigheden.....	6
5	Organisatie	7
5.1	De eerste lesweek	7
5.2	De coaching zelf	7
5.3	Intervisie	9
5.4	Evaluatie	9
6	Extra ondersteuning van leercompetenties	9
7	Evaluatie van het tutoraat	10
8	Besluit.....	11

1 Inleiding

Sinds het academiejaar 2007-2008 is er een nieuw decreet in voege voor de lerarenopleidingen in Vlaanderen. Omwille van dit nieuwe decreet hebben we in onze lerarenopleiding in de Plantijn hogeschool het curriculum, sinds 2006-2007, jaar op jaar, grondig vernieuwd. Tijdens het academiejaar 2008-2009 werd het curriculum voor het derde opleidingsjaar aangepast ter voorbereiding van de eerste lichting studenten die hun opleiding volgden in het nieuwe curriculum en die toen in hun tweede opleidingsjaar zaten.

We wilden een aantal vaardigheden en competenties, die onvoldoende aandacht kregen in de opleiding, een duidelijke plaats geven. Vandaar dat er, onder andere, een nieuw opleidingsonderdeel 'Coaching' werd ontwikkeld met een gewicht van drie studiepunten. Deze studiepunten werden door andere algemene vakken in het derde opleidingsjaar afgestaan.

Onze lerarenopleiding richt zich op het opleiden van toekomstige praktijkleerkrachten voeding-verzorging en mode. Onze studenten werken als toekomstige praktijkleerkrachten met een heel divers en uitdagend publiek van leerlingen. Onze leerkrachten komen vooral terecht in het BSO en TSO. De meeste van onze studenten komen trouwens zelf uit het TSO. Als toekomstige praktijkleerkrachten zullen onze studenten ook veel vaker gebruik moeten maken van hun coachingsvaardigheden dan leerkrachten die enkel theoretische vakken geven.

Coachingsvaardigheden zijn heel belangrijk als leerkracht. Resultaatgericht en innovatief werken vraagt heel veel begeleiding van leerlingen en veel samenwerking. Daarvoor is het nodig dat aspirant-leerkrachten weten hoe ze hun leerlingen en eventueel hun collega's kunnen coachen. Met coachen bedoelen we dan begeleiden en ondersteunen bij de uitvoering van taken, maar ook bij het ontwikkelen van leren. Deze coachingsvaardigheden zijn toch anders dan andere leerkrachtvaardigheden omdat de traditionele houding van een leerkracht juist die van een expert is terwijl een coach, om efficiënt zijn opdracht uit te kunnen voeren, juist een niet-wetende houding moet kunnen aannemen tijdens het coachen. Ons hoofddoel bij het coachen was dus om studenten, aan de hand van een duidelijk theoretisch kader en praktische tips & tools, ervaringen te laten opdoen met coachen in verschillende keuzesettings. De student zou een keuze kunnen maken uit drie mogelijke settings waarin hij of zij zijn of haar coachingsvaardigheden in zou kunnen verkennen. De keuzetrajecten die we voor ogen hadden om onze studenten ervaringen in te laten opdoen waren niet willekeurig gekozen maar hadden elk op zich een voorgeschiedenis in onze lerarenopleiding die we met het opleidingsonderdeel 'coaching' een meer prominente plaats konden geven in ons curriculum.

2 Drie keuzetrajecten

Bij de drie keuzetrajecten is de doelgroep en de functie van de begeleiding steeds verschillend maar we hebben er wel voor gezorgd dat onze derdejaars studenten een verband konden leggen tussen het doel van de begeleiding, hun doelpubliek en hun toekomstige taken als leerkracht.

Een eerste keuzetraject dat we ontwikkeld hebben is het keuzetraject 'leerbegeleiding'. Omdat we elk jaar weer merkten dat er heel wat eerstejaars studenten begeleiding nodig hadden bij hun leervaardigheden wilden we derdejaarsstudenten als tutors voor eerstejaars kunnen inzetten wat betreft het begeleiden van leercompetenties. We zullen, in functie van deze publicatie, hieronder vooral dieper ingaan op de uitbouw en ontwikkeling van dit keuzetraject.

Een tweede keuzetraject dat we ontwikkeld hebben is het keuzetraject 'keuzebegeleiding'. Op vraag van het Algemeen Onderwijsbeleid Antwerpen (AOBA) hadden we in onze lerarenopleiding sinds het academiejaar 2007-2008, aandacht besteed aan het aspect 'leren kiezen' door een projectweek te organiseren in het tweede opleidingsjaar dat volledig in het teken stond van een verkenning van wat er rond het begeleiden van keuzeprocessen allemaal gaande is in Vlaanderen en wat de huidige visie is op het begeleiden van keuzeprocessen. De vernieuwing van de vakoverschrijdende eindtermen toont dat het begeleiden van

keuzeprocessen naast het begeleiden van leerprocessen voor de overheid, nog meer, een centraal aandachtspunt is geworden waar op alle niveaus aandacht aan moet worden besteed.

Onze projectweek in het tweede opleidingsjaar beperkt zich tot een verkenning en het uittekenen van een fictief jaarplan en fictieve lesvoorbereidingen waarin het begeleiden van keuzeprocessen wordt opgenomen. In het keuzetraject 'keuzebegeleiding', in het derde opleidingsjaar, krijgen studenten de kans om concreet aan de slag te gaan met enkele klassen van drie secundaire scholen om hen te begeleiden bij hun keuzeprocessen. Op die manier steunen we enerzijds onze partnerscholen met hun eigen keuzebegeleiding en anderzijds hebben we zo ook een mooie leerlijn ontwikkeld in onze opleiding wat betreft het professionaliseren van aspirant-leerkrachten in het begeleiden van keuzeprocessen. Bij de keuze van partnerscholen werd er, omwille van de vooropleiding van onze studenten, uitgekeken naar scholen met een afdeling Sociaal technische wetenschappen of een afdeling Mode.

Een derde keuzetraject dat we ontwikkeld hebben is het keuzetraject 'huiswerkbegeleiding'. In het kader van het omgaan met diversiteit in een klasgroep en het ontwikkelen van een open houding wordt er in ons derde opleidingsjaar, onder andere, veel aandacht besteed aan de verkenning van de multiculturele, grootstedelijke context, waarmee veel van onze studenten, later als leerkracht te maken zullen hebben. In samenwerking met een externe organisatie IQRA kunnen sommige studenten coachingsvaardigheden opdoen door, tijdens het eerste semester, wekelijks één avond in de week aan huiswerkbegeleiding te doen bij allochtone jongeren tussen 10 en 15 jaar oud. IQRA werkt met vrijwilligers en heeft als organisatie een heel goede reputatie wat betreft de professionele omkadering en de ondersteuning van haar vrijwilligers bij hun begeleidingsopdracht. Vandaar dat we voor ons derde opleidingsonderdeel in zee zijn gegaan met IQRA.

Hieronder ga ik nu verder dieper in op de concrete uitbouw en de ontwikkeling van het keuzetraject 'leerbegeleiding' en ons 'tutoraat'

3 Achtergrond van het tutoraat

In het kader van het IDU-project, het DoLeLe-project en het GoLeWe project werd er, in samenwerking met EduBRON (Universiteit Antwerpen), een leerstijl- en motivatietest ontwikkeld (kortweg LeMo-test) samen met een uitbouw van een aantal tips en tools voor de begeleider van leercompetenties. Deze LeMo-test had in onze lerarenopleiding, sinds het academiejaar 2007-2008, een duidelijke plaats gekregen als onderdeel van de groeiportfolio van de eerstejaars studenten van de lerarenopleiding.

In onze lerarenopleiding hebben we een groeiportfolio ontwikkeld dat onze eerstejaars studenten de kans moet geven om verschillende aspecten van zichzelf te verkennen en daarover te reflecteren met elkaar. Dit groeiportfolio kent een vervolg in het tweede opleidingsjaar maar waarbij het thema verschuift van verkenning van jezelf als persoon naar verkenning van jezelf als leerkracht. Elke student krijgt ook een groeiportfolio begeleider toegewezen. Dit is een lector van de lerarenopleiding die twee keer per jaar een individueel gesprek aangaat met de student op basis van de uitgewerkte opdrachten van de groeiportfolio. Op het einde van het academiejaar presenteren de studenten in het kort hun groeiportfolio, en hun groeiprocessen, aan elkaar.

Het verkennen van de eigen leercompetenties aan de hand van LeMo-test vormt een opdracht van het groeiportfolio van de eerstejaars. Voor heel wat eerstejaars studenten bleef dit echter beperkt tot een informatief instrument en werd er omtrent deze leercompetenties verder weinig ondersteuning geboden in de opleiding. Het was voor de groeiportfolio begeleiders niet haalbaar om eerstejaars studenten, die hier nood aan hadden, te begeleiden bij leercompetenties. Uit de eerste analyse van de resultaten van de LeMo-test in de lerarenopleiding bleek dat vooral enerzijds de zelfsturing en het plannen en dat anderzijds het analyseren, structureren en synthetiseren bij velen een aandachtspunt vormde. Heel wat van onze eerstejaars studenten hebben vaak onvoldoende kans gehad om hun leervaardigheden te ontwikkelen in het secundair onderwijs.

Om onze eerstejaars studenten degelijk op te kunnen vangen en te kunnen begeleiden werd dus ons keuzetraject 'leerbegeleiding' ontwikkeld. De begeleiding zou voor de eerstejaars studenten in het teken staan van hun groeiportfolio en was in die zin ook voor hen geen vrijblijvende aangelegenheid maar een

verplichting. Dit verplicht karakter kan wel de kwaliteit van de begeleiding in het gedrang brengen omdat de kwaliteit van de begeleiding sterk afhangt van het vraaggestuurde karakter van de begeleiding.

In een lerarenopleiding is het uiteraard gemakkelijker om een tutoraat te ontwikkelen binnen het curriculum van de opleiding omdat de coachingsvaardigheden die hieraan ten grondslag liggen als basiscompetenties kunnen beschouwd worden binnen een lerarenopleiding. In het decreet voor de lerarenopleidingen staan tien basiscompetenties van de leerkracht secundair onderwijs vermeldt. De coachingsvaardigheden die we trainen kunnen geplaatst worden onder de noemer van functioneel geheel 1: '*De leraar als begeleider van leer- en ontwikkelingsprocessen*'. Het trainen van coachingsvaardigheden is dus gelegitimeerd om binnen het curriculum te plaatsen en hieromtrent ook een minimum aan kwaliteit te eisen. Voor opleidingen waarbij deze begeleidingsvaardigheden geen kerncompetentie vormen voor het toekomstig beroep is het uiteraard moeilijker om een tutoraat te integreren in een curriculum.

4 Ontwikkelen van coachingsvaardigheden

Zoals eerder kort aangehaald vertrekken we vanuit een specifieke visie op coaching en begeleiding. Binnen de therapeutische traditie zijn er verschillende theorieën ontwikkeld. De laatste jaren is er echter een manier van aanpakken ontwikkeld die ook haar meerwaarde heeft getoond als ze gebruikt wordt in andere contexten dan de therapeutische context maar waarbij begeleiding aan de orde is. We spreken over 'Solution focused therapy' of oplossingsgericht begeleiden. Er zijn meerdere redenen aan te geven waarom deze aanpak zo veel aantrekkingskracht kent. Ik noem hier enkele redenen. Een eerste reden is de bedrieglijk eenvoudige methoden van deze aanpak en het feit dat deze methoden heel praktisch te gebruiken zijn in meerdere contexten. Een tweede reden is het feit dat de methoden degenen die begeleid wordt centraal stellen en zich focussen op hun competenties en hun krachten in plaats van hun vooronderstelde tekorten en zwaktes. De focus van de begeleiding ligt sterk op wat degene die begeleid wordt wil en niet zozeer waar de begeleider naartoe wil. Deze aanpak vraagt van de begeleider een grondhouding die duidelijk afwijkt van de houding van een leerkracht. We maken hier in grote lijnen een onderscheid tussen een expert, zijnde een leerkracht, en een niet-expert, zijnde een begeleider. Opdat de begeleiding zich kan focussen op de doelen en wensen van degene die begeleid wordt moet de begeleider juist een niet-wetende houding aannemen. Uiteraard vormt deze niet-wetende houding voor aspirant-leerkrachten een ontzettend grote uitdaging.

We kunnen die grondhouding van de begeleider of coach onder drie noemers plaatsen. We spreken over Echtheid, empathie en aanvaarding. Vanuit die basishouding is het de bedoeling als coach om leren uit te lokken en te ondersteunen, vertrekkend van de mogelijkheden van de gecoachte en daar het beste uit halen. Mensen die andere mensen coachen zijn in staat om de andere te ondersteunen bij hun zelfsturing en zelfontwikkeling en kunnen zichzelf ook sturen. Er zijn zeven coachingsvaardigheden die we bij een goede coach kunnen herkennen. Een goede coach is in staat om de vaardigheden en talenten bij een coachee te verkennen. Een goede coach heeft dus sterke *explorerende* vaardigheden. Een goede coach is in staat om op een *waarderende* manier degene die hij of zij begeleidt te *bekrachtigen*. Een goede coach is echter ook in staat om degene die hij of zij begeleidt vanuit een vertrouwelijke relatie te *confronteren* met uitdagingen en hem of haar te wijzen op haar verantwoordelijkheden. Een goede coach is in staat om degene die hij of zij begeleidt in die zin ook *uit te dagen* en te *inspireren*. Een goede coach is tenslotte ook in staat om degene die hij of zij begeleidt *ruimte te geven* en hem of haar *toe te laten* op een eigen manier te ontwikkelen. Een goede coach kan dus in begeleiding zelf *ontspannen* en zo ook degene die hij of zij begeleidt de kans geven om te ontspannen.

Een hoofddoel van het opleidingsonderdeel coachen vormt dus het verkennen van de eigen coachingsvaardigheden waarbij de basishouding van de coach en de zeven coachingsvaardigheden de leidraad vormen.

Het doel van het opleidingsonderdeel coachen ligt vooral in het ontwikkelen van coachingscompetenties om leren bij anderen uit te lokken en te ondersteunen en in dit proces de eigen sterkten in het coachen te leren kennen. Het doel van het opleidingsonderdeel is dus niet om een perfecte coach te worden.

5 Organisatie

Het opleidingsonderdeel 'coaching' wordt georganiseerd in het derde opleidingsjaar. Omdat onze studenten dan in het tweede semester zich volledig toelagen op verschillende praktijkgerichte stages en hun eindwerk moeten alle 'theoretische' opleidingsonderdelen afgerond zijn op het einde van het eerste semester. Dit geldt ook voor het opleidingsonderdeel 'coaching'.

5.1 De eerste lesweek

De eerste lesweek van het derde opleidingsjaar staat praktisch volledig in het teken van het opleidingsonderdeel 'coaching'. De studenten krijgen na de officiële opstart een eerste uitleg over het opleidingsonderdeel in haar geheel en een uitleg over de drie verschillende keuzetrajecten waaruit ze kunnen kiezen. Vanaf volgend academiejaar zullen twee van de drie keuzetrajecten voor de meeste studenten vrij duidelijk zijn omdat ze zelf ervaring hebben gehad met een tutor in hun eerste opleidingsjaar en omdat ze in hun tweede opleidingsjaar al een projectweek rond keuzebegeleiding hebben gehad. Om het derde keuzetraject te verduidelijken komen de mensen van IQRA een uur uitleg geven over hun organisatie. Zodra de studenten een duidelijk zicht hebben op de drie mogelijke trajecten geven ze individueel aan welk traject hun voorkeur uitdraagt om mee in te participeren. We vragen aan onze studenten om een top twee aan te geven. Op basis van deze informatie worden de studenten door de lectoren verdeeld over de drie keuzetrajecten. Tot nu toe is het ons als lectoren gelukt om minstens 85% van de studenten in te delen bij het keuzetraject van hun voorkeur. Een kleine groep van studenten moet genoeg nemen met hun tweede keuze. Zodra we de groepsverdeling meedelen is er echter nog steeds ruimte voor verandering. We willen vooral dat de studenten als gemotiveerde coaches aan de slag kunnen gaan binnen hun keuzetraject.

In de loop van de eerste lesweek krijgen de studenten twee halve dagen, tweemaal vier uur, een workshop rond coaching en coachingsvaardigheden: de basishouding van een coach en gespreksvaardigheden, structuur van een coachingsgesprek. Dit gebeurt met cases, zelfontdekkend leren, eenvoudige coachingsopdrachten, soms rollenspel, intervisie en groepsleren. Deze workshops vormen de ruggengraat op basis waarvan de studenten hun eigen coachingsvaardigheden verder kunnen ontwikkelen in hun keuzetraject.

In de loop van de eerste lesweek krijgen de studenten een inleidende workshop binnen hun gekozen coachingstraject. Elk keuzetraject staat onder de hoede van één lector. Het keuzetraject van de leerbegeleiding staat onder de hoede van een pedagoog die ook jaarverantwoordelijke is van het eerste opleidingsjaar en dus een goede band heeft met zowel de eerstejaars als de derdejaars van de opleiding. Het opleidingsonderdeel 'keuzebegeleiding' staat onder de hoede van een pedagoog die ook jaarverantwoordelijke is van het derde opleidingsjaar. Het opleidingsonderdeel 'huiswerkbegeleiding' staat onder de hoede van een psychologe die ook verantwoordelijk is voor het vak 'psycho-agogische vaardigheden' in de drie opleidingsjaren en die de workshops rond coachingsvaardigheden organiseert.

5.2 De coaching zelf

Na de algemene introductie kunnen de studenten van start gaan met het uitvoeren van hun coachingsopdrachten. De student houdt zelf een 'coachingskaf' bij waarin hij of zij haar begeleidingsgesprekken bijhoudt en per begeleidingssessie leerpunten en afspraken noteert voor volgende begeleidingssessies. De studenten krijgen voor deze 'coachingskaf' duidelijke sjablonen waarop ze kunnen steunen.

Wat betreft de leerbegeleiding worden de eerstejaars studenten aan een coach toegewezen op basis van hun keuzevakken. Het is steeds de bedoeling dat studenten die voor de optie voeding of mode hebben

gekozen ook een coach krijgen toegewezen die ook voor voeding of mode heeft gekozen. Het takenpakket van een student voeding is heel verschillend dan het takenpakket van een student mode. Het is belangrijk dat de coach zich zo goed als mogelijk kan inleven in de beginsituatie van diegenen die hij of zij begeleidt. Elke tutor heeft vijf à zes eerstejaars studenten onder zijn of haar hoede.

We organiseren tijdens de tweede lesweek kennismakingsdagen voor onze eerstejaars studenten opdat ze elkaar en de opleiding op een speelse manier kunnen leren kennen. Tijdens deze kennismakingsdagen wordt ook het tutoraat aan de eerstejaars studenten uitgelegd en komen de tutors zichzelf voorstellen aan de hele groep. De tutors kunnen dan een eerste contact leggen met 'hun' studenten en kunnen afspraken maken voor een eerste groepsgesprek.

De tutors organiseren in eerste instantie een groepsgesprek waarbij ze samen met hun groep eerstejaars studenten de LeMo-test invullen. Sinds september 2010 is het mogelijk om de LeMo-test digitaal in te vullen op de website www.goleweb.eu en na het invullen van de test onmiddellijk per mail een feedback rapport opgestuurd te krijgen. De eerstejaars student voegt dit feedbackrapport toe aan zijn of haar groeiportfolio. De feedback wordt in groep besproken en op basis van de analyse van de resultaten worden er algemene en individuele afspraken gemaakt voor de komende individuele gesprekken die georganiseerd zullen worden in de loop van het eerste semester. De tutors houden zelf bij hoe zij hun begeleidingsuren hebben ingevuld en wat de afspraken zijn die ze hebben gemaakt.

De begeleiding staat duidelijk in het teken van leerbegeleiding. Bij elk opvolgend individueel gesprek is het de bedoeling dat de eerstejaars student zijn of haar planning bespreekt sinds het laatste gesprek met de tutor en samen met de tutor zijn of haar planning bespreekt voor de komende periode. Indien een eerstejaars student aangeeft moeite te hebben met specifieke leervaardigheden zoals structureren of synthetiseren is het de bedoeling dat de tutor hierbij kan ondersteunen met tips en tools. In het kader van het GoLeWe-project is er een handwijzer ontwikkeld voor de studiebegeleider (www.golewe.eu). Deze handwijzer hebben de tutors, bij hun introductie in de eerste lesweek, ook meegekregen ter ondersteuning van hun taak.

Bij de introductie van het tutoraat wordt de planning voor het eerste semester overlopen. Naast een inleidend, begeleidend, groepsgesprek worden er in de loop van het eerste semester vier individuele gesprekken georganiseerd. Eén individueel gesprek vóór het herfstverlof en drie individuele gesprekken na het herfstverlof en vóór de kerstexamens. Bij de eerste individuele gesprekken ligt de focus heel sterk op de studieplanning, (weekplanning van het herfstverlof), gaandeweg kan de focus van de individuele gesprekken ,naargelang de behoefte van de eerstejaars student, ook verschuiven naar andere terreinen waar ze ondersteuning bij nodig hebben. Naarmate de examens en de stage naderen neemt ook de bezorgdheid toe bij de eerstejaars studenten wat betreft de aanpak en de organisatie van de examens en de stage. De tutors vormen hierbij een bijkomende ondersteuning wat betreft het verstrekken van informatie. Naarmate de gesprekken vorderen en er een vertrouwensband is ontstaan tussen de tutor en de eerstejaars student vormt de tutor ook een eerste of nulde lijn om problemen die verder gaan dan leerproblemen te signaleren en ook de eerstejaars student te ondersteunen om assertief de juiste personen aan te spreken bij andere problemen.

Om 'hun' studenten goed te kunnen ondersteunen en om hun eigen opdracht duidelijk af te bakenen tot enkel leerbegeleiding hebben de tutors bij de introductie van hun keuzetraject in de eerste lesweek een overzichtelijk spinschema gekregen in de vorm van een digitale mindmap waarbij ze een overzicht hebben van alle mogelijke problemen waarmee ze tijdens een individueel gesprek kunnen geconfronteerd worden. Bij elk mogelijk probleem staat in het spinschema precies aangeduid hoe ze hiermee om moeten gaan in een persoonlijk gesprek en welke personen of instanties hierover aangesproken kunnen worden. Dit spinschema wordt jaarlijks, op basis van de ervaringen van alle begeleiders, aangepast. Met dit instrument kunnen de tutors ook 'hun' studenten aansporen om hierin stappen te ondernemen en de betreffende instanties aan te spreken. Het gebeurt ook dat tutors samen met 'hun' student een specifieke instantie aanspreken indien de student aangeeft hier behoefte aan te hebben.

De tutors geven aan dat dit spinschema een grote steun vormt bij de uitvoering van hun opdracht. Ondanks het feit dat hun opdracht zich louter beperkt tot het begeleiden van leercompetenties blijft het moeilijk voor tutors om niet in te gaan op inhoudelijke vragen van 'hun' studenten en hen wat dat betreft door te verwijzen naar de vaklectoren. De tutors geven aan dat ze blij zijn dat het inhoudelijk aspect niet mee in hun opdracht vevat zit omdat ze zich hiervoor niet steeds voldoende competent achten. Het is wel hun taak om eerstejaars studenten uit te dagen om assertief te zijn en zelf initiatief te nemen bij het oplossen van problemen.

5.3 Intervisie

Om de tutors te ondersteunen bij hun opdracht worden er twee intervisiemomenten georganiseerd om te kunnen leren van elkaars ervaringen.

Het eerste intervisiemoment wordt georganiseerd na het herfstverlof wanneer de tutores minsten hun eerste individuele gesprekken hebben gehad en op basis hiervan al belangrijke aandachtspunten met elkaar kunnen uitwisselen. Tijdens dit intervisiemoment moet er vaak bijgestuurd worden omdat tutores nog vaak moeite hebben met het aspect van het aanvaarden en ruimte geven. Heel vaak hebben tutores in eerste instantie moeite om af te stappen van hun experten rol of leerkracht rol en een echte begeleidende houding aan te nemen. Anderzijds merken we ook dat er tijdens het eerste intervisiemoment tutores zijn die aangeven dat ze het moeilijk vinden om bij hun gesprekken een voldoende neutrale positie in te nemen omdat ze zelf nog vergelijkbare problemen ondervinden als de problemen waar eerstejaars studenten mee worstelen.

Het tweede intervisiemoment wordt de week voor de kerstexamens georganiseerd en staat in het teken van het uitwerken van de slotreflectie die toegevoegd wordt aan de coachingskافت. Daarnaast krijgen de tutores tijdens het tweede intervisiemoment de mogelijkheid om hun gezamenlijke presentatie voor het examen voor te bereiden.

5.4 Evaluatie

Het hele coachingstraject wordt geëvalueerd op basis van de coachingskافت, een gezamenlijke presentatie die gegeven wordt aan de medestudenten die een ander keuzetraject hebben gevolgd, en een individueel mondeling gesprek op basis van hun coachingskافت.

In de coachingskافت bevinden zich de LeMo-resultaten van de eerstejaars studenten die begeleid werden; De planning van de verschillende individuele gesprekken; De verslagen van alle gesprekken met vooral een focus op een schets van de inhoud van het gesprek en de afspraken die gemaakt zijn voor het volgende gesprek. Zodra een tutor al zijn eerste, tweede, derde en vierde individuele gesprekken heeft gehad schrijft hij hierover een reflectie die zich richt op de eigen coachingscompetenties en voornemens voor volgende gesprekken. Ter voorbereiding van het eerste intervisiemoment wordt er een tussentijds reflectieverslag opgesteld. De voorbereiding van de presentatie van de leerbegeleiding wordt op het einde toegevoegd in de coachingskافت; Tenslotte schrijft de tutor ter voorbereiding van zijn mondelinge verdediging nog een slotreflectie uit die zich focust op het verband tussen de eigen gepercipieerde coachingscompetenties en het latere beroep als leerkracht.

Opdat de studenten ook kunnen leren van elkaars coachingstrajecten wordt er tijdens de examenperiode een voormiddag voorzien waar elke groep zijn traject aan de andere groepen kan voorstellen. Tijdens deze presentatie is het ook de bedoeling dat elke groep ook de belangrijkste aandachtspunten en leerpunten meegeeft voor de toekomstige uitwerking van het opleidingsonderdeel 'coaching'.

Op basis van een analyse van de coachingskافت wordt er in een individueel slotgesprek tijdens de examenperiode dieper ingegaan op de ervaringen van het coachen en de uitdagingen die dit stelt voor het toekomstige beroep als leerkracht.

6 Extra ondersteuning van leercompetenties

Ondanks de ondersteuning door de tutors en de inspanningen binnen de verschillende opleidingsonderdelen om studenten te ondersteunen bij het ontwikkelen van leervaardigheden bleek er nog een nood te zijn aan extra ondersteuning.

Als leerkracht is het belangrijk dat men in staat is om op een kritische en efficiënte manier informatie te verwerken en te managen. Een goede leerkracht steunt niet enkel op de informatie van één handboek maar is in staat om, in samenspraak met andere collega's, van meerdere bronnen gebruik te maken om de inhoudelijke rijkheid van de eigen lessen te garanderen. Deze vaardigheid werd en wordt in de lerarenopleiding getoetst in het eindwerk dat studenten uitwerken in het derde opleidingsjaar.

Om studenten hierop sterker voor te bereiden werd er, sinds 2010-2011, een nieuw opleidingsonderdeel ontwikkeld in het eerste en tweede opleidingsjaar. In het eerste opleidingsjaar ligt de focus van het nieuw opleidingsonderdeel op het ontwikkelen van leer- en onderzoeksvaardigheden. Aan de hand van concrete bronnen worden studenten in eerste instantie begeleid bij de verwerking van informatie door hen tips en tools mee te geven bij het analyseren, structureren en synthetiseren van bronnen. Verder worden studenten ondersteund bij het managen van informatie door hen te begeleiden bij het efficiënt opzoeken en op een kritische manier selecteren van meerdere bronnen.

Met het nieuwe opleidingsonderdeel hebben cruciale leer- en onderzoeksvaardigheden een duidelijke, eigen plaats gekregen in het curriculum van de lerarenopleiding. We hopen hiermee dat de tutors, naar de toekomst toe, zich sterker kunnen focussen op het begeleiden van de planning en de sociale integratie waarbij hun leerbegeleiding een sterke ondersteuning vormt voor het nieuwe opleidingsonderdeel.

7 Evaluatie van het tutoraat

Het tutoraat, zoals het nu is opgebouwd, heeft nog een aantal aandachtspunten.

Een eerste belangrijke aandachtspunt is dat het tutoraat enkel kan aangeboden worden in het eerste semester omdat het opleidingsonderdeel 'coaching' afgerond moet worden in het eerste semester. Het zou zeker voor de eerstejaars studenten meer zinvol zijn indien het tutoraat na de kerstexamens en tijdens de stageperiode nog een vervolg zou kennen. Er zijn twee mogelijkheden die we als opleiding in het oog blijven houden.

Ten eerste willen we onderzoeken wat de mogelijkheid is om tijdens de stage eerstejaars en derdejaars naar een zelfde stageschool te sturen en tijdens de stage zelf een tutoraat te ontwikkelen. Dit vraagt heel wat van de stageadministratie en heeft verder naar aanpak en opdracht van de stage nog heel wat bijkomende consequenties die we nog verder willen onderzoeken naar hun haalbaarheid.

Ten tweede willen we onderzoeken wat de mogelijkheden zijn om het opleidingsonderdeel 'coaching' niet af te ronden in het eerste semester maar pas op het einde van het academiejaar waardoor het tutoraat ook in het tweede semester een vervolg zou kennen. Uiteraard zou dit betekenen dat de andere twee coachingstrajecten ook pas op het einde van het academiejaar afgerond zouden zijn. Het nadeel hierbij is dat de derdejaars studenten zich in het tweede semester niet ten volle kunnen focussen op hun stage en eindwerk.

Een tweede belangrijke aandachtspunt is het feit dat de begeleidingsmomenten voor het tutoraat niet geroosterd staan en dat de tutors zelf hun begeleidingsgesprekken moeten plannen, rekening houdend met verschillende lessenroosters. Dit zorgt ervoor dat de begeleidingsgesprekken vaak op ongelukkige momenten worden gepland, zoals tijdens middagpauzes of na het laatste lesuur van de dag. Dit is zeker niet bevorderlijk voor de kwaliteit van de begeleiding. Dit blijft een belangrijk aandachtspunt wat we jaarlijks in het oog blijven houden. Tot nu toe is het omwille van de druk op het uurrooster niet haalbaar geweest om de begeleidingsmomenten geroosterd te krijgen omdat hierbij zowel rekening moet gehouden worden met het rooster van de eerstejaars studenten alsook het rooster van de derdejaars studenten.

Een derde aandachtspunt is het feit dat we als opleiding de kwaliteit van de begeleiding niet honderd procent kunnen garanderen. We kunnen als begeleiders van de tutors niet aanwezig zijn bij de begeleidingsgesprekken enerzijds omdat het organisatorisch niet haalbaar is en anderzijds omdat hierdoor het vertrouwelijk karakter van de gesprekken in gedrang zou kunnen komen. Daarom kunnen we ook niet garanderen dat de tutors een groei doormaken wat betreft hun coachingsvaardigheden.

We hopen met het invoeren van een digitaal portfolio dat we als begeleiders de communicatie tussen de tutor en de eerstejaars studenten iets sterker kunnen opvolgen en indien er zich problemen voordoen alerter kunnen ingrijpen en bijsturen.

Een laatste aandachtspunt is het feit dat het doel van het tutoraat, met name het ondersteunen van leercompetenties en sociale integratie, soms niet aansluit bij de ondersteuning waar de eerstejaars studenten behoefte aan hebben. Ook het verplicht karakter van de begeleiding op zich zorgt soms voor weerstand bij eerstejaars studenten.

Opdat een begeleiding goed kan werken moet ze vraag-gestuurd zijn. Om aan deze eis in de toekomst sterker tegemoet te kunnen komen willen we in de toekomst de tutors de kans geven om de focus van hun begeleiding, indien dit gewenst wordt door de studenten die ze begeleiden, uit te breiden naar het verkennen van andere competenties dan de leercompetenties. Dit zou dan vooral bedoeld zijn voor eerstejaars studenten die op basis van de LeMo-test en op basis van de ervaringen van de tutor en de lectoren als voldoende competent beschouwd kunnen worden inzake leercompetenties. De focus van de begeleiding zou dan kunnen verschuiven naar het verkennen van andere talenten die aan bod komen in de groeiportfolio van de eerstejaars studenten en die voor het uitoefenen van het beroep belangrijk zijn.

8 Besluit

Het tutoraat heeft een duidelijke plaats ingenomen in de lerarenopleiding en wordt door alle betrokken partijen beschouwd als een meerwaarde. Er zijn een aantal aandachtspunten waar we blijvend rekening mee moeten houden zoals hierboven aangegeven. Deze aandachtspunten nemen niet weg dat we door het tutoraat een aantal zaken weten te realiseren in onze opleiding die we op een andere manier niet hadden kunnen realiseren.

Door het tutoraat hebben we een mogelijkheid gecreëerd om problemen die zich stellen bij eerstejaars studenten vlugger te detecteren. Door de vertrouwensband met hun tutor worden eerstejaars studenten vlugger aangezet om assertief hun problemen aan te pakken en te signaleren bij de betrokken instanties. De drempel om lectoren aan te spreken in verband met een probleem is door de steun van de tutors kleiner geworden. De eerstejaars studenten leren met het tutoraat sneller om hun eigen verantwoordelijkheid te nemen.

Door het tutoraat geven de eerstejaars studenten aan dat ze zich goed opgevangen voelen. Het is als opleiding onmogelijk om elke student vanaf het eerste semester individueel op te volgen. Vaak is het zo dat enkel met de resultaten van de eerste taken en de resultaten van de kerstexamens lectoren een duidelijker zicht krijgen op de noden en behoeften van elke student.

Door het tutoraat is het voor eerstejaars studenten duidelijk wat de eisen en verwachtingen zijn die aan hen gesteld worden en weten ze ook duidelijk wat ze mogen verwachten van hun lectoren. Door hun ervaring kunnen tutors de eerstejaars studenten richten op de manier van werken in het hoger onderwijs. De tutors vormen hierbij ook een belangrijke rolmodellen voor de eerstejaars studenten.

Het tutoraat wordt door de tutors zelf als heel zinvol ervaren en heel motiverend. De tutors geven vooral aan dat ze het heel sterk appreciëren dat ze op hun verantwoordelijkheid worden aangesproken en door hun begeleiding een belangrijke bijdrage leveren aan de kwaliteit van de opleiding. Ze vinden het heel waardevol dat ze hierbij als volwaardige partners worden gezien.

De grootste reden waarom het tutoraat werd ingericht was het ondersteunen van leercompetenties bij eerstejaars studenten van de lerarenopleiding. Indien we als opleiding echt de leercompetenties van onze eerstejaars willen bevorderen kunnen we niet enkel steunen op het ons tutoraat maar moeten we als opleiding zelf hierbij een bijdrage leveren. Uit onze ervaring met het tutoraat weten we dat het tutoraat voor onze opleiding hierbij een sterke ondersteuning biedt wat betreft de opvolging van de individuele studenten.

{Het is de bedoeling dat hier enkel de logo's van de aan de publicatie participerende instellingen komen te staan. Je kan de andere logo's gewoon verwijderen.}

Verklarende woordenlijst en afkortingen

- BSO: Beroeps secundair onderwijs.
- TSO: Technisch secundair onderwijs.
- AOBA: Algemeen Onderwijsbeleid Antwerpen. Een instantie van de stad die in het leven is geroepen om Antwerpse scholen te ondersteunen in hun onderwijs in een grootstedelijke context.
- IDU-project: Instroom-doorstroom-uitstroom project. De voorloper van het GoLeWe project dat de bepalende leercompetenties voor het succes in het hoger onderwijs onderzocht heeft.

Bronnen

- BAEIJAERT, L., STELLAMANS, A. (2009), Vergroot de veerkracht in jezelf en je team, Leuven: LannooCampus.
- CLEMENT, J. (2008), Inspirerend coachen, Leuven: Lannoo.
- COOK, M. (2004), Effectief Coachen, Den Haag: Academic Service.

Provincie Noord-Brabant

provincie limburg

